

ГОДИНА XII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СТЕВАН НЕМАЊА И ЊЕГОВО ДОБА.

(Свршетак.)

После жупана долази велики кнез или кнез. У оно време кнезови беху што се онда у Латинима звало *comites*. Брат Немањин Мирослав зваше се кнез. Немања, давши владу старијему сину Стевану, преда млађему Вукану Зету и назове га кнезом великим, коју титулу ношаше и кад Стеван поста краљ. Владалац српски Лазар, и ако беше самодржавни господар Србаља и Подунавља, опет се потписиваше кнез. Андрија, независни господар Хумски, имао је своју засебну властелу, и потписивао се кнез. Позније су и највиши државни чиновници добивали титулу кнеза.

Највећи државни положај, после владоца самог, био је у оно време *логотеш*. Он је први владаочев повереник, у данашњем смислу канцелар, или први министар. Носио је зелени сакос, преко њега љубичаст омофор и мали плашт с грбовима својег властелинства, на ногу првену обућу, у једној руци пергаменат а у другој палицу с орлом на врху, слично данашњем дворском маршалу. Све ово, разуме се, у свечаним приликама. Логотет прегледа и потврђује дипломе на положаје и властелинства и повластице, а господар земље то потпише, или просто признаје и не давши свога потписа. Позније су се државни секретари или властелински писари звали логотети. По гласу наших споменика, био је цара Уроша логотет Драгослав, а после Дејан; у краља Вукашина логотет Братослав; у цара Лазара — Ненад; у Стевана Високог — Богдан; у деспота Ђурђа — Воихна.

За простије писмене потребе и обична писмена потврђивања, постојало је звање

јавнога писара, који се звао *дијак*, *дјак*. Он је писао што заповеди господин логотет, а где овога није било, што му се заповедило од старијих на двору. Било је дијака на старом српском двору, па и у босанских банова и краљева. Имали су га и општина дубровачка, и Ђурађ Кастриот, и стара турска госнода. Било их је, који су се потписивали *унушарњи* или *надворни*, или *одани*. Биће да је ово хтело значити: *заклешти*.

Поводом овог новог српског комада, управа је дала изградити ново српско историјско одело како за овај, тако и за остале српске комаде; а поновила је и декорације и набавила угледан број шлемова, штитова, оклопа, оружја, намештаја, све у стилу онога времена. Одело је рађено, не по досадашњој пракцици, него по узорима, који се налазе на сликама у Жлчи, Студеници, Манасији, Руденици, Карану, Каони, у јеванђељу Асемановом, и т. д. Одело је новина и кројем и укусом. Израђен је најпре велики албум тог старог ношива, па по њему после комбиновано и кројено. Сад је у овом погледу учињен почетак, а после ће се све то моћи боље проучавати и у чему се буде погрешило — исправљати.

Нова сала, у двору Немањину на Раси, израђена је оригинално. Како поједини делови, тако и стубови и цела орнаментика узети су са наших старих архитектонских и живописних споменика.

Желети је да драма *Немања* и представе, на коју тако жељно погледамо, задовоље очекивања многопоштоване публике.

М. П. III.

ПРИЈАТЕЉИ.

(Ц Р Т А И З А К У Л И С А.)

ОД А. ТРОФИМОВА.

(Свршетак.)

VI.

Пријатељи становаше заједно. Пријатељство њихово учврстило се, тако рећи, још већма. Били су нераздвојни, свуда су ишли заједно и са свим праведно су их другови прозвали „Два Ајакса.“ Стање им се у то време знатно поправило. Иван Иванић узео је од местног клуба позориште у најам и стао тамо давати позоришне представе. Семен Семенић био му је у томе десна рука.

— Кристална душа! — говорио је Семен Семенић о свом пријатељу. Душеван, ваљан човек! Добро добрим плаћа. Ретки су данас таки људи!

Посао Ивана Иванића напредовао је све боље и боље. Већ је почео мислити и о том, како би узео у најам и местно варошко позориште. То му је световао и сам Семен Семенић.

— Узми га, узми, не бој се! — говорио му је он. Нећеш насести! Свој посао разумеш, а водићеш га добро, и ти ћеш имати користи, па и ми сви.

Иван Иванић изнајмио је позориште.

Но Иван Иванић није био свагда здрав, боловао је по каткад. У последње време почео је јако кашљати и тужио се, да га боле груди. Испрва, као што то обично бива, није се на то ни обзирао.

— Проћи ће! — одговорио је на савете, да иде да се лечи. Расхладио сам се негде, па сам то захватио. Отићи ће то и само! На што досађивати лекару с таким ситницама?

Но болест је сваким даном, сваким часом била све јача и јача. Морао је лећи у постељу, а ту је ишло све на горе.

Опружен целом дужином својом а с рукама на грудима и отворених очију лежао је Иван Иванић. Поред њега на столици дремао је Семен Семенић седећи са заваљеном главом. Светлост од кандила, што је горело пред иконом, осветљавала му је тужно лице.

Иван Иванић гледао је дуго у њега, па се онда с тешком муком дигне и наслони на лакат, те је тихо и полагаано, да не пробуди пријатеља, ухватио му руку и крепко је пољубио.

Семен Семенић пробудио се.

С руског

— Шта хоћеш? — запита он.
— Ништа! — одговори Иван Иванић, за-
кашљавши се јако. — Дај ми воде.

Семен Семенић даде му чашу воде.

— Опрости! То је пред смрт! — једва про-
говори Иван Иванић, дишући тешко.

— Због чега? Шта ти то говориш, голу-
бе мој?

Иван Иванић маши се дрхтавим рукама под узглавље и извуче завежљај, брижљиво платном зашвиен.

— Распарај то!

Семен Семенић распори платно. Тад се
указа још један завежљај у плавој хартији, све-
зан црвеним концем.

— Познајеш ли? — запита Иван Иванић,
гледајући у пријатеља нетренимице.

Семен Семенић упрепастио се од чуда, те
није могао да се макне с места.

— Сећаш ли се? — рече тихо Иван Ива-
нић. Можеш ли погодити?

— Ти?! — изусти готово без звука Се-
мен Семенић.

— Напао сам их, па сам их затајао! . . .
Но, бог ми је сведок, испрва нисам знао, да си
ти изгубио те новце Мислио сам, да је
ко други А кад сам дознао, није ми ра-
зум хтео да призна Неколико пута сам
се усилжавао, али нисам могао! Опрости
ми, ако можеш!

Другог дана јавио је Семен Семенић, да
му је пријатељ преминуо. Кад су пописивали
имање, нашли су завештај, по ком Иван Ива-
нић Птицин оставља све Семену Семенићу Ке-
дрину.

Семен Семенић оде ка гувернатору.

— Јане примам наследства, — изјави му он.

— Зашто? — запита га гувернатор.

— Није ми потребно. На што ми? Ја сам
стар човек! Ваља ми помишљати на смрт. Идем
на „богомље,“ а новцима и имањем молим да
расположите како је воља Вашој Преузвиш но-
сти. Боље је мени у цркву

Сахранивши пријатеља, Семен Семенић оти-
шао је некуда. Говорило се, да су га видели у
неком манастиру.

—тр—

ЛИСТИЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Смрт Стевана Дечанског*). Трагедија у 5 чинова, од Ј. Ст. Поповића. (Редитељ: Миљковић.) Приказана „први пут“ 22. марта 1887.

Ово је друга представа у овогодишњем новосадском репертоару. Позориштна дружина дошла је да даде *само једну* представа у нашој средини пре прославе двадесетпетогодишњице. А у самој прослави биће опет пет представа, и с тиме је позориштна дружина завршила ову пролетњу сезону код нас, док нам се тамо у дубоку јесен опет не врати, да међу нама зиму проведе. На овако кратко глумовање, као овога пута, није нам дружина нигда долазила. Само на десет, или управо само на пет представа, — и опет ће зато провести месец дана у нашој средини! Тим је дружина ставила велику претензију на новосадску публику, набацала јој једну велику дужност: да уз мален број представа дружину за цео месец дана издржи. Та ванредна претензија захтева свакојако и ванредну накнаду. Речено је, да ће прва серија бити испуњена самим новинама. Али већ друга представа није нам изнела новину, ма да на позоришној објави стоји, да се „Смрт Стевана Дечанског“ даје „први пут“. Трагедија ова није ни по писцу ни по увршћењу своје у позоришни репертоар новина. Та ми смо је гледали још пре 25 година на истој позорници. Она је новина за млађи нараштај, који ју онда није могао гледати. Права новина није, па опет је зато можда више новина, него што није. Но то није главна ствар. Права накнада нашој публици не треба једино да је у новини, већ у одабраном репертоару.

Слава и свако поштовање Ј. С. Поповићу! Нама је мило, да се и данас са њиме сусретамо. Његово име и његови радови сећају нас на прве подвиге око народне драме и народног позоришта. Ми му дугујемо вечитом хвалом. Али рана, коју нам он данас пружа, није довољна за нашу ојачану образованост, за наш развијенији укус. Истина „Смрт Стевана Дечанског“ није из броја његових првенчади, већ из последњег доба његовог деловања. За ту трагедију вели се шта више, да му је најбоља трагедија. Па нас опет не задовољава! Чудновато је заиста, како Стеријиног „Тврдицу“ и његову „Покондирену тигву“ можемо и дан-данас да гледамо, — док нас трагедије његове много мање привлаче. Без сумње је хумористична жица у Стерији јака од озбиљне!

Радња Ј. Ст. Поповића спада у доба наше романтике. Милован Видаковић био је у најве-

ћем жеку, кад се у књижевности појавио Ј. Ст. Поповић. Било је онда читаво коло романтичара, који су овај „жанр“ преводима из страних књижевности неговали. Није дакле чудо, ако је та струја и Стерију у неколико захватила. То се види и на каснијим његовим пословима, па и на овој трагедији, о којој је реч. Највише и романтичарство добило су довољно израза у њој.

Драмска техника Стеријина пак није одабирала грађу прве врсте при подизању и склапању ове драмске зграде. Јунак насловне улоге, главни јунак трагедије, и сувише је пасиван. Радња отпочиње у велико без и најмањег његовог сутицаја, — у целој првој радњи њега никако и нема. Има у драми и пасивних јунака, али тек свакојако јунака — људи, који своју вољу имају. Они својом пасивношћу спречавају и заустављају радњу, која нагом брзином стреми чак и преко њих. Јунак је ту негативан у радњи, али је тек свакојако у радњи. Таквог јунака зовемо пасивним, јер је тек његова особа главна осовина, око које се цела машина драмске радње окреће. Но Стеван Дечански у овој радњи није ни то. Он је само толико увучен у радњу, у колико га као краља не могу да обиђу. С тога и смрт његова није трагична у вишем смислу те речи, већ је то обичан несрећан догађај. Смрт је та и овде у трагедији легендарна, светитељска и мученичка. А редитељство овога вечера постарало се, да нам тужни осећај ове незаслужене смрти изнашањем мртвачког сандука у цетој радњи још и увеличи. Другом приликом, ако се ова трагедија давала буде, могло би ово и сувише драстично средство за изазивање ефекта комотно изостати.

Друга главна особа, quasi носилац идеје, са којом главни јунак у сукоб долази, наиме Душан, такођер је врло бледо нацртана.

Иначе је у делу психолошка мотивација лака. Из дијалога не севају искре духа, нити се у њима скривају дубоке филозофске мисли, те нас ни с те стране дело много не забавља.

Не велимо, да овакви старији производи наше драмске књижевности не треба да се износе више на позорницу. Ми не желимо још, да се они бришу из репертоара. Они ће нам свагда добро доћи, кад се публика дугим низом представа новијих производа умори, па оће мало да се разоноди и једним малим излетом у прошлост, но у малом, ограниченом броју представа, има публика право да жели, да јој свака представа буде пуна и једра.

М. Д—В.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

4. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 28. МАРТА 1887.

Први пут:

ЗАВАЂЕНА БРАЋА.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 4 ЧИНА, НАПИСАО ЕРКМАН И ШАТРИЈАН, ПРЕВЕО М. П. ШАПЧАНИН.

(РЕДИТЕЉ: МИЉКОВИЋ.)

ОСОБЕ.

Жан Ранцављев, богат економ	Миљковић.
Жак Ранцављев, богат дрвар	Лукић.
Лујза, кћи Жана Ранцава	Л. Хаџићева.
Ђорђе Ранцављевић, син жаков	М. Димитријевић.
Флоранс, учитељ	Милојевић.
Лебло, надзорник шумски	Марковић.
Лекар	Лазић.
Доминик, слуга код Жана	Кестерчанек.
Шумар	Васиљевић.
Маријана, жена учитеља Флоранса	Ј. Добриновићка.
Жиљета, кћи флорансова	С. Бркићева.
Нанета, стара сељанка	З. Милојевићка.
Жистина, служавка Жана Ранцава	С. Миљковићка.
Марија	Д. Николићева.

Збива се у селу Шому, у Вогезима 1829.

У недељу 29. марта први пут: „РАСПИКУЋА“. Чаробна позоришна игра у 5 чина, с певањем, од Ф. Рајмунда, превео М. И. Стојановић, музика од К. Крајцера.

Ко од наших поштованих сталних претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7^{1/2} А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.